

Αριθ. Πρωτ. 493

Υ Π Ο Μ Ν Η Μ Α

Προς την Αγίαν και Ιεράν Σύνοδον της Εκκλησίας της Ελλάδος. Του Μητροπολίτου Πατρών ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

Παρεπέμφθη εις εμέ, προς γνωμάτευσιν, η Εισηγήσις του Καθηγητού κ. Γρηγ. Στάθη, επί του μουσικολογικού θέματος της "σημειογραφίας" της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής ημών Μουσικής και κυρίως της αποδόσεως των λεγομένων "χαρακτήρων ποιότητας", τ. ε. εκφράσεως του ύφους αυτής.

Είναι γνωστόν ότι δυο τρόποι ερμηνείας του εκκλησιαστικού μέλους διαφαίνονται κατά την ψαλμωδίαν. Αφ' ενός ο λεγόμενος "προσδιοριστικός" τρόπος (τ.ε. η ανάλυσις των σημαδοφώνων, κατά την γραφήν και κατά την εκτέλεσιν) και αφ' ετέρου ο "περιγραφικός", εντοπίζων κυρίως εις υφέσεις και διέσεις την απόχρωσιν της μελωδίας.

Θεωρείται βέβαιον ότι και τα δυο ταύτα συστήματα αποβαίνουν κυρίαρχα εις τον τρόπον της "ερμηνείας" (εκτελέσεως) των εκκλησιαστικών μελών, και έχουν πολλήν επίδρασιν επί του συνολικού τρόπου εκφράσεως, δηλ. εις το "ύφος" της βυζαντινής εκκλησιαστικής υμνωδίας.

Γνήσιοι εκφρασταί, του βυζαντινού εκκλησιαστικού ύφους θεωρούνται το Οικουμενικόν Πατριαρχείον και το Άγιον Όρος. Αναφέρονται δε ως κορυφαίοι και διαπρεπείς οι αοίδιμοι Πρωτοψάλται της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας Ιάκωβος (Ναυπλιώτης) και Κωνσταντίνος Πρίγγος.

Εξ άλλου, η Ι. Μονή Βατοπεδίου του Άγιου Όρους, εκδίδει επ' εσχάτων αλλεπάλληλα CD, τα οποία απηχούν την φωνήν και την μελωδίαν ψάλτου τινός, εκτός του Άγιου Όρους διατελούντος και διδάσκοντος την ψαλτικήν τέχνην, κατά το ύφος της καλουμένης «Σχολής Καρρά». Ουχ ήττον δι' αυτών διακυβεύεται το γνήσιον αγιορειτικόν ύφος, το όποιον, ως ελέχθη, ομού με το του Οικουμενικού Πατριαρχείου, θεωρούνται αυθεντικώς παραδοσιακά.

Άλλη δε άποψις (λανθασμένη), κυκλοφορούσα επ' εσχάτων, είναι η εν πολλοίς παραβλέπουσα, ίνα μη είπωμεν αγνοούσα, την ενέργειαν των "χαρακτήρων ποιότητας". Συγκρινόμεναι δε προς αλλήλας αι δύο εν λόγω άποψεις, καταλήγουν, η μεν εις προσπάθειαν τυποποιήσεως του μέλους, η δε εις μορφήν δυτικότροπου μελωδίας.

Η ορθή θέσις εν προκειμένω έχει ως έξης. -

Τα εν χρήσει σημαδόφωνα ποιότητας εντάσσονται οπωσδήποτε εις τον παρ' ημίν παραδοσιακόν τρόπον "ερμηνείας" (εκτελέσεως) του μέλους.

Σαφώς δε διαφαίνεται από την καταγραφήν (ηχογράφησιν) παλαιότερων παραδοσιακών ψαλμωδιών, ότι ο εμπλουτισμός αυτών δια της εκτελέσεως των παραδεδομένων σημείων εκφράσεως συμβάλλει εις την ανάδειξιν του γνησίου ύφους - ώστε να μη είναι ξηρά και άχροα τα ψαλλόμενα.

Τα εν λόγω ποιοτικά σηματοφωνα δέον να εκτελώνται όπου και όπως πρέπει. Δια τούτο πρέπει και να διδάσκονται ορθώς, δηλ. κατά την παράδοσιν, χωρίς να υπερτονίζονται, με επιτηδευμένον και εξεζητημένον τρόπον, ως να αποτελούν το "άπαν" της παραδοσιακής ερμηνείας της εκκλησιαστικής υμνωδίας.

Οι καθ' έκαστον ψάλται οφείλουν να τηρούν τους βασικούς τρόπους ερμηνείας του μουσικού κειμένου, μη εξερχόμενοι των ορίων, κατά το "μη κεχρήσθαι βοαίς ατάκτοις... μηδέ τι ψάλλειν ανοίκειον και τη εκκλησιαστική καταστάσει μη ον αρμόδιον", του Αριστηνού.

Εκ της αναγνώσεως της εισηγήσεως του Καθηγητού κ. Γρ. Στάθη διαπιστούμεν ότι, μετά της περί αυτόν ομάδος ειδημόνων μουσικών, αναφέρονται εις υπάρχουσαν διαμφισβήτησιν μεταξύ "επιστήμης και τέχνης" εις το κεφάλαιον της εν τω ναώ ψαλμωδίας, και δη άλλως αποφαίνονται οι θητεύοντες εις το "αναλόγιον" (δηλ. οι ψάλται), και άλλα εισηγούνται οι ομιλούντες από καθέδρας οι "θεωρητικοί" και επιστήμονες, κατά τον κ. Στάθη.

Γεγονός εν τούτοις είναι, ότι απαιτείται το συναμφοτέρον, θεωρία και Πράξις, εις κοινήν σύμπραξιν, και όχι εις διάστασιν. Είναι βέβαιον ότι προηγείται "η πράξις εις θεωρίας επίβασιν" κατά Γρηγόριον τον Θεολόγον. Εν πάση δε περιπτώσει η πείρα διδάσκει πολλά· και η έρευνα προσδίδει το κύρος της όπως γένηται ενότης". Και αλληλοσυμπλήρωσις.

Την ιδικήν μου εισήγησιν συνοδεύει υποδειγματική σειρά ερμηνείας - έγκυρων εκκλησιαστικών μουσικών μελών, εκδεδομένων εις "κασσέτας". Αναφέρω δ' εις την Ιεράν Σύνοδον, ότι επεστρατεύθην επί δεκαετίαν όλην, υπό του Ιδρύματος Μουσικών ερευνών (δια του επιτετραμμένου αυτού εις τον τομέα της Βυζαντινής Μουσικής κ. Έμμ. Χατζηγιακουμή - εγκρίτου Καθηγητού Φιλολόγου και Μουσικολόγου - δια να ψάλω άπασαν την ύλην των ψαλμάτων του ενιαυτού, προς καταγραφήν εις δίσκους και μαγνητοτενίας.

Ήδη εξεδόθησαν 14, και έπεται συνέχεια, εξ ολοκλήρου ή εν μέρει ημετέρων. Καταθέτω ταύτας δια το Αρχείον της Ιεράς Συνόδου. Αποτελούν υπόδειγμα ερμηνείας παλαιότερων και νεωτέρων εκκλησιαστικών μελών, εκ των καταλοίπων παραδοσιακών ψαλτών, και εκ των σελίδων των εγκυρωτέρων μουσικών εκδόσεων.

Ελάχιστος εν Χριστώ αδελφός
Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

Ο ΠΑΤΡΩΝ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ